

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

KIBRIS MÜZAKERE 'PRANGASI'

Tugay ULUÇEVİK

Blog No: 31
04.07.2017

Kıbrıs müzakere süreci 49. yılını tamamlamış bulunmaktadır. Ortaya çözüm çıkmış değildir. Bugünkü durumda, iddiaların aksine, çözüme yaklaşılmış da değildir.

Çözümsüzlüğün Sebepleri

Kıbrıs müzakere süreci 49. yılını tamamlamış bulunmaktadır. Ortaya çözüm çıkmış değildir. Bugünkü durumda, iddiaların aksine, çözüme yaklaşılmış da değildir.

Bu neden böyledir?

Birincisi, Rum – Yunan ittifakı Kıbrıs için enosis emelinden ve hayalinden vazgeçememiştir.

İkincisi, Kıbrıs Rum kamuoyu ve özellikle genç kuşak bu vakte kadar siyasetçiler tarafından Adada iki kesimli federal çözümü kabul yönünde beslenmemiş, teşvik edilmemiştir. Bu gerçeğin görülebilmesi için müzakere sürecinin sadece son 10 yıllık dönemine göz atılması bile yeterlidir. Rum liderler, Makariosun 1977de Denktaşla Kıbrıs sorununun çözümü için federasyon şekli üzerinde mutabakata varmış olmasını dahi eleştiren demeçler vermişlerdir. Hristofyas çeşitli vesilelerle federasyon formülü Makariosun verdiği acı bir tavizdir sözünü tekrarlamıştır. Anastasiadis de bir konuşmasında, müzakerelerin iki kesimli ve iki toplumlu federasyon hedefini ıstırap veren bir uzlaşı olarak nitelemiştir.

Üçüncüsü, Rum tarafı ve Yunanistan, ortak pozisyonlarını, çözüm için 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmalarının kaldırılması ve Adanın Türk askerî varlığından tamamen arındırılması ön şartlarında kilitlemişlerdir.

Rumlar Çözümsüzlükten Rahatsız Değildir

BM Güvenlik Konseyinin ve ABnin gelişmelerin seyri içinde aldıkları Rum tarafının iddialarına ve pozisyonuna arka çıkan kararlar ve bunlara dayalı olarak yaptıkları uygulamalar, Rum Yunan ortaklığını, Kıbrıs sorununun gerçekçi, adil ve kalıcı çözümü için Kıbrıs Türk tarafıyla ve Türkiye ile uzlaşıp anlaşma yapmaya ihtiyaç duymaz hale getirmiştir. Adadaki statüko (status quo) kabul edilemez diye yakınan Rumların ve Yunanistanın aslında çözümsüzlükten rahatsız olmadıkları da gün gibi aşikârdır.

Rumların Uzun Vadeli Stratejisi

Rumların ve Yunanistanın 1963, 1967 ve 1974deki silâhlı enosis girişimleri Kıbrıs Türk halkı ve Türkiye tarafından sonuçsuz bırakılmıştır. Türkiyenin haklı ve zamanlı askerî harekâtıyla Adada iki kesimli ve iki devletli yeni bir durum yaratılmıştır. Böylece gerçekçi ve yaşayabilir bir çözümün alt yapısı oluşmuştur. Rum Yunan ittifakı ise kendilerinin sebep olduğu bu yeni durumu kabullenememiştir. Adadaki durumu, Türkiyenin Kıbrısa müdahale hak ve yetkileri de kaldırılmış olarak, eski haline getirme hayaliyle uzun vadeli mücadele stratejisini uygulamaya koymuştur.

Bu strateji, daha önce silâhlı saldırılar ve ekonomik abluka gibi sindirme metotlarıyla enosis karşısındaki direnci kırılamayan Kıbrıs Türk halkının dayanma ve mücadele azminin yıldırma ve usandırma yöntemlerine başvurularak aşındırılabileceği düşüncesinin ve ümidinin ürünü olmuştur.

Rum Tarafı Müzakere Sürecini Kötüye Kullanıyor

Rum tarafı, Yunanistanın da desteğiyle, BMGSnin iyi niyet görevi çerçevesindeki çözüm arayışlarında, müzakere sürecini uzun vadeli mücadele stratejisinin hedefleri doğrultusunda istismar etme niyetiyle hareket etmiştir. Rum tarafı, Türkiyenin 1974 müdahalesinin Adadaki sonuçlarını iki kesimlilik dahil - bütünüyle ortadan kaldıran, Garanti ve İttifak Antlaşmalarını sona erdiren, Adayı Türk Silâhlı Kuvvetlerinin unsurlarından tamamen arındıran bir çözüm şekli elde edebilmesine elverişli bir konjonktürün ortaya çıkmasına değin masada ve masa dışında oyalayıcı tutum ve taktiklerle zaman kazanma peşinde olmuştur.

BMnin ve ABnin tutumları Rumların Amaçlarına Hizmet Ediyor

Özellikle KKTCnin ilânından sonraki dönemde BM Güvenlik Konseyinin KKTCnin bağımsız bir devlet olarak tanınmasını engellemek için uluslararası topluma yaptığı çağrıyla beraber ABnin ticarî ve ekonomik ilişkiler ve vize bakımından KKTCne getirdiği çeşitli kısıtlamalar ve nihayet, Rum yönetiminin ve Yunanistanın AB üyesi olmaları, Rumların stratejilerini uygulamaları için müsait bir zemin oluşturmuş ve güçlü bir destek sağlamıştır.

Rum tarafı bu zemini kullanarak Kıbrıs Türk halkının Adada çözümsüzlüğün sıkıntılarını hissetmelere yol açacak uygulamalara girişmiştir. Algı operasyonları düzenlemişlerdir.

Türkiyenin Nisan 1987de ABne tam üye olmak için başvuruda bulunmasından sonra ise Türkiye ile Yunanistan arasındaki ihtilaflı konular ve Kıbrıs konusu Türkiye AB ilişkilerinin gündemine dahil edilmişlerdir. Fazla zaman geçmeden de Türkiyenin AB üyeliğine ilişkin sürecin ilerleyebilmesinin siyasî şartları haline getirilmişlerdir. Bu durum da Rum Yunan ortaklığının Kıbrıs sorunundaki stratejisinin uygulanmasına ilâve destek ve güç kazandırmıştır.

Hristofyasın İfşaatı

Rum tarafında 2008 yılında Hristofyasın başkan seçilmesi nedense o zaman KKTCde, Türkiyede ve uluslararası çevrelerde Kıbrıs sorunun çözüm yolunda ümit ve beklenti yaratmıştır. Bu beklenti boşa çıkmış; Hristofyas ile Talât arasındaki müzakere süreci sonuç vermemiştir.

Hristofyas görev süresinin sonuna doğru yaptığı konuşmalarda 5 yıllık iktidarı boyunca KKTCye yönelik ambargoların yürürlükte kalması için mücadele ettiklerini söylemiş; bunu başkanlık döneminin bir başarısı olarak takdim etmiştir. Yaptığımız en önemli iş, soruna yön veren tarafları KKTCnin siyasi düzeyinin yükseltilmesinin bölünmeye neden olacağına ikna etmemiz ve çözüm umutlarını sürdürmemiz oldu demiştir.

Hristofyasın partisi AKELin Annan Plânı üzerindeki referandumda o dönemdeki Rum Lider Papadopulosun red kampanyasını desteklediğini ve AKEL taraftarlarının oylarıyla Plânın reddedildiğini kaydetmek isterim.

Rum tarafının müzakere sürecini kendi emelleri doğrultusunda kötüye kullanma niyeti, çözüm çabalarının bir zaman çerçevesiyle sınırlanmasına; BMGSnin hakemlik gibi bir rol üstlenmesine daima kararlı biçimde karşı çıkıyor olmasından da bellidir.

Çözüm Süreci Kıbrıs Türk Halkına Vurulmuş Prangadır

Konuya bu gerçeklerin ışığında baktığımız zaman Kıbrıs müzakere sürecinin KKTC halkının iradesine, enerjisine, kalkınma hamlelerine ve en önemlisi de genç kuşakların istikbal ve kaderine vurulmuş bir pranga olduğunu söylemek yanlış olmaz. Böyle bir pranganın genç nesilleri istikbal bakımından karamsarlığa, ümitsizliğe ve bezginliğe sevk etmesi de şüphesiz kaçınılmazdır. Bunun sonucu da, korkarım, Kıbrıs konusunda yaşayabilir âdil ve

kalıcı bir çözüm şekline doğru ilerleme sağlanması değil, Kıbrıs Türk halkının milli davada çözülmeye doğru hızla kayması olacaktır.

Bu pranganın ya halen devam etmekte olan Cenevre konferans sürecinde Türk tarafınca kesin kararlı bir tutum ve duruşla kırılmasının veya müzakere sürecine devam edip etmeme konusunun KKTCde referanduma sunulmasının zamanının çoktan gelmiş ve geçmekte olduğunu düşünüyorum.

Son 6 Aylık Gelişmeler Türk tarafı İçin Tehlike İşaretleri Vermektedir

Müzakere sürecinin özellikle 2016 Eylül ayının sonlarından bu yana gösterdiği gelişme seyri de Rum Yunan tarafının niyet ve tasavvurlarına ışık tutmaktadır. Gelişmeler, aynı zamanda, Türk tarafının BM diplomasisinin fevkalâde kaygan ve tuzaklarla dolu zemininde istenmeyen istikametlere doğru sürüklenme tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu da ortaya koymaktadır.

BMnin Rum tarafını Kurtarma ve Destekleme Operasyonları

Bu sürüklenme tehlikesinin ortaya çıkmasında, KKTC Cumhurbaşkanının ve müzakere heyetinin iki yıldan bu yana zaman kaybedilmeden çözüme ulaşılması yönünde açığa vurulan hevesini diplomasinin inceliklerini ve hilelerini kullanarak istismar eden BM diplomatlarının da rolü vardır. BM diplomatları, Rum tarafının oyalayıcı taktikleri ve iyi niyetle müzakere etme zihniyetiyle bağdaşmayan davranışları yüzünden sürecin tıkanma ve kopma noktasına geldiği durumlarda yaptıkları müdahalelerle Rumları sıkıştıkları köşeden kurtarma cihetine gitmektedirler. Süreci Rum tarafının tercihlerine göre o vakte kadar üzerinde mutabakata varılmış ve uygulanmış usul kurallarını da ihlâl ederek yönlendirmekte ve şekillendirmektedir. Bunun somut örneklerini hatırlamakta fayda vardır:

Ucu Açık Konferans İçin Çavuşoğlu: Ucu Açık Konferans İstemiyorduk

BMGSnin Kıbrıs Özel Danışma Norveçli Eidein girişimiyle Akıncı ve Anastasiadis 1 Aralık 2016 akşamı yemekte buluşmuştur. Bu buluşmada 5li Konferansın toplanacağı tarih belirlenmiştir.

Bu yapılırken, Kıbrıs sorununun iç veçhesine ilişkin bilinen 4 gündem maddesinin tamamından taraflar arasında anlaşma olmadan toprak ayarlamaları bahsinde karşılıklı harita verilmesine yol açacak bir takvim belirlenmiştir.

Ayrıca, doğrudan iki toplum lideri tarafından görüşülen konularda anlaşma ortaya çıkmadan 5li Konferansa geçilmesine yol açan bir düzenleme öngörülmüştür.

Konferansın ucu Rumların tercine uygun biçimde açık bırakılmıştır. Dışişleri Bakanımız Çavuşoğlu Konferansa katıldıktan sonra Cenevrede 14 Ocak günü düzenlediği basın toplantısında ucu açık süreç istemiyorduk demiştir. Bellidir ki Konferans kararı alınırken ve

takvim düzenlenirken Türk tarafı Rum – BM işbirliği ile bir emrivaki karşısında bırakılmıştır.

5li Konferansın - gözlemci statüsündeki AB hariç - Kıbrıstaki iki toplumun ve üç garantör devletin katılmasıyla toplanması öngörülmüştür. Konferans salonunda masalara İngilizce olarak Kıbrıs Türk Toplumu Lideri Kıbrıs Rum Toplumu Lideri Türkiye Yunanistan İngiltere yazılı tabelalar konulması gerekirken, sırf Anastasiadisin hem devlet hem toplum lideri olduğu iddiasını karşılamak üzere, katılımcıların önüne sadece Ekselans unvanıyla birlikte katılan şahsın ismini ihtiva eden tebelâlar yerleştirilmiştir.

BMGS Akıncının da Katıldığı New York Buluşmasında Anastasiadise İstediğini Veriyor

Rum meclisinin aldığı enosis ile ilgili kararın yarattığı kriz ve hemen sonrasında Anastasiadisin müzakerelerin devamı için ileri sürdüğü öncelikle güvenlik ve garantiler, ardından da toprak düzenlemeleri konuları halledilmelidir; bunlardan sonra diğer 4 başlığı ele alalım şeklinde özetlenebilecek ön şartlar yüzünden müzakere süreci Mayıs ayının sonlarında kopma noktasına gelmiştir. BMGSnin Kıbrıs Özel Danışmanı Eide Atinada Dışişleri Bakanı Kotzias ile görüştükten sonra endişeli olduğumu paylaşmak istiyorum. Sürecin sıkıntılı olduğu konusunda şu üç yıldaki herhangi bir dönemden daha fazla endişeliyim demiştir. O noktada müzakerelerde bir kopma olsaydı, kuşkusuz sorumluluk Rum tarafına ait olacaktı. BM yetkilileri müzakere sürecinde sorumluluğun Rum tarafına yükleneceği bir kesilme olmasına razı olmamıştır.

BMGS Kıbrıs Konferansına Devam Edileceğini Açıklıyor

Eidenin tavsiyesiyle BMGS Guterres devreye girmiş ve iki lider New Yorka davet edilmişlerdir. BMGS iki liderin huzurunda okuduğu bir açıklama metniyle Kıbrıs hakkındaki Konferansın Haziran ayı içinde yeniden toplanması hususunda Liderlerin ve BMGSnin mutabakata vardığını duyurmuştur.

Açıklamanın İngilizce metni okunduğum zaman, kullanılan ifadeleri, Rum tarafının güvenlik garantiler ardından toprak konusunun öncelikle halledilmesi yolunda ileri sürdüğü ön koşulların âdeta iki Liderin ve BMGSnin ortak anlayışıymış şeklinde kabul edildiğini Anastasiadisin iddia etmesine yardım edecek nitelikte bulduğumu belirtmek isterim.

Bir kere açıklamada güvenlik ve garantiler konusuna öncelikle yer verilmiş ve şöyle denilmiştir:

Güvenlik ve garantiler hakkındaki bölümün iki toplum için hayatî önemde olduğu hususunda hepimiz mutabık kaldık. Bu bölümdeki ilerleme kapsamlı bir anlaşmaya ulaşılmasında ve gelecekteki güvenlikleri bakımından iki toplum arasında itimat yaratılmasında aslî bir unsurdur.

[All agreed that the chapter on security and guarantees is of vital importance to the two communities. Progress in this chapter is an essential element in reaching an overall

agreement and in building trust between the two communities in relation to their future security.]

İki tarafın konu hakkındaki bilinen birbirine zıt görüşleri ve pozisyonları karşısında bu yazım biçiminin ortaya, olgulara dayanan tarafsız bir ifade koyduğunu söylemek mümkün müdür?

İkincisi, açıklamada yer alan şu ifadedeki konuların zikrediliş sırasına işaret etmek istiyorum:

Liderler toprak, mülkiyet ve yönetim ve güç paylaşımı ile başlayarak halledilmeden duran bütün diğer konular hakkında iki toplumlu müzakerelere paralel olarak devam etme hususunda mutabık kalmışlardır.

[The leaders agreed to continue in parallel the bi-communal negotiations in Geneva on all other outstanding issues, starting with territory, property and governance and power-sharing.]

Toprak (territory) konusu gündemde sıra itibariyle bilinen ilk 4 konudan sonra yer aldığı halde, açıklamanın bu paragrafında toprak konusunun başta yer verilmiş olmasını rastgele bir sıralama olarak düşünmek mümkün müdür? Diplomaside hazırlanan belgelerdeki sıralamaların anlamı yok mudur?

Rum Tarafı İstediklerini Aldığını İddia Ediyor; Türk Tarafı Reddediyor

Rumlar açıklamadaki ifadeleri istismar cihetine gitmekte gecikmemişlerdir. New Yorkta istediklerini elde ettiklerini söylemişlerdir.

Türk tarafı Rumların iddialarını ve yorumlarını reddetmiştir. Cenevre Konferansının önkoşulsuz toplanacağını vurgulamıştır. Dışişleri Bakanlığımız açıklama yaprak getirilen yorumların Rum tarafının samimiyetsizliğini ve çözüme yönelik siyasi iradeden ne denli yoksun olduğunu bir kez daha gözler önüne serdiğini; Kıbrıs Türk tarafıyla siyasi eşitlik temelinde yeni bir ortaklık tesis etmeyi isteyip istemediği konusunda da soru işaretlerini pekiştirdiğini ifade etmiştir.

Beşli Cenevre Konferans sürecine 28 Haziran günü İsviçrenin turistik Crans Montana dağ kasabasında devam edileceği bu dönemde Rum Yunan tarafının ve onlara bu vakte kadar çeşitli yollardan ve şekillerde destek ve cesaret veren kararlar almış, uygulamalar yapmış olan BM, ABD, İngiltere ve ABnin ne amaç güttüğü bellidir.

BMnin Güttüğü Amaç

Güney Kıbrısta başkanlık seçimlerine 7 ay kalmıştır. Rum siyaseti seçim sathı mailine girmiştir. Seçimde sonucu en ağırlıklı olarak etkileyebilecek konu Rumların ulusal konu dedikleri Kıbrıs sorunudur. Hiçbir Rum lider bu vakte kadar seçim dönemlerinde Kıbrıs konusunda çözüme katkıda bulunabilecek bir esneklik gösterememiştir. Bu olgu

Anastasiadis için de geçerlidir. Bu durumda BM, ABD, İngiltere ve AB Anastasiadisin sebep olduğu bir durum sebebiyle sürecin kesilmesini istemedikleri için devreye girerek Cenevre Konferansının yeniden toplanmasını sağlamışlardır.

BMnin, Konferansın kopmadan uzunca bir süre devamı için gayret sarfetmesi beklenir. Eide geçen hafta Yunanistan Dışişleri Bakanı ile yaptığı görüşmeden sonra Konferansın haftalar sürebileceğinden söz etmesi boşuna değildir. Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974de vukubulan Yunan darbesinin ve 20 Temmuz 1974deki Barış Harekâtımızın yıldönümleri dolayısıyla Konferansa bir haftalık ara verilmesini düşünüyor olmaları da muhtemeldir.

BM Genel Kurulunun yeni dönem çalışmaları 12 Eylül 2017 tarihinde başlayacaktır.

Cenevre Konferansının da her halükârda Eylülden önce şu veya bu sonuçla sona erdirilmesi veya sürece ara verilmesi tahmin edilir. Ağustosun Avrupa için tatil ayı olduğu dikkate alınınca da Temmuz sonu Konferans için normal süre olarak görülebilir.

Konferansta Öncelikli ve Ağırlıklı Konu Güvenlik ve Garantiler

Konferansın çalışma düzeninin öncelikle güvenlik ve garantiler konusunun ele alınmasını sağlayacak biçimde hazırlanmıştır. Bu gündem maddesi altındaki görüşmelere, BMGSnin Kıbrıs Özel Danışmanı Eide tarafından hazırlanan ve Kıbrıs Konferansının birinci aşamasının ertesinde Kıbrıstaki iki tarafın ve garantör devletlerin yetkili memurlarının yaptıkları çalışmalarda güvenlik ve garantiler konusunda dile getirilen görüşleri derleyen belge rehberlik edecektir. Bu belge Eide tarafından Konferansa katılan taraflara sunulmuştur.

KKTC Cumhurbaşkanı Akıncı Belge hakkında beklentilerimizin ötesinde bir belge değil, Rum tarafında gereksiz abartılı anlamlar yüklenmeye çalışılmıştı, biz bunu yapmadık bir beklenti içerisinde de değildik demiştir.

Belgeye dair özellikle Rum basınında bazı bilgiler ve yorumlar yer almıştır. Rum yönetiminin ve Yunanistanın Belgeyi kendileri için tatminkâr bulmadıklarına; itirazlarını ve eleştirilerini içeren mektupları BMGSne Konferanstan önce gönderdiklerine dair haberler dolaşmaktadır. Belgenin tam metni basında yayınlanmamıştır. Belgeyi okumadan bu aşamada muhtevası hakkında bir değerlendirme yapmamın doğru olmayacağını düşünüyorum.

Konferanstan Ne Sonuç Beklenir? Muhtelif İhtimaller

BM, ABD, İngiltere, AB için Konferansta alınabilecek en ideal netice, Türk tarafının, 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmalarının ortadan kaldırılmasını veya Türkiyenin garanti ve Adada asker bulundurma hak ve yetkilerinin sulandırılıp zaman içinde yok edilmesini öngören bir Antlaşmayı kabul etmesiyle sorunun kapsamlı çözüme ulaşmasıdır. Böyle bir sonuç Rum Yunan tarafının da hayalidir.

Türkiye için teslimiyet ifade eden böyle bir sonucun ortaya çıkmasını mümkün görmediğim için böyle bir ihtimal üzerinde durmak istemiyorum.

ABde Türkiyeyi Tam Üye Olarak Kabul Etme Niyet ve İradesi Yoktur

Yine de, ülkemizde, Türkiyenin AB tam üyeliği sürecinde önündeki engelleri aşmak için Kıbrıs sorununda bugüne kadar göze alamadığı adımları atmasının gerektiğini düşünenler bulunduğunu bilenlerdenim. Bu sebeple, 1998 – 1999 döneminde terörist başı Öcalanın Suriyeden çıkarılıp Avrupada dolaştığı, Romada misafir edildiği, daha sonra Kenyada yakalanıp Türkiyeye getirildiği olaylar zincirinin Almanyaya yansımalarını; Türkiyeye 1999da Helsinkide AB katılım adaylığı statüsü verilişine ilişkin gelişmeleri Almanyada Büyükelçi olarak izlemiş, zamanında değerlendirmiş bir kişi olarak ülkemizin AB tam üyeliği ihtimali konusundaki kanaatimi aşağıda kısaca paylaşmak istiyorum:

Türkiyeye AB katılım üyeliği adaylık statüsü verildiği 1999 yılında dahi, başta Almanya olmak üzere, ABnin önde gelen üyelerinde, ileride Türkiyeyi tam üye olarak kabul etme isteği ve iradesi belirgin biçimde ortaya çıkmış değildi. Helmut Kohün yerine Almanyada Gerhard Schröder başbakan olmuştu. Bu değişiklik Türkiyede AB adaylığımızın kabulü bakımından ümitleri arttırmıştı. Sosyal Demokrat ve Yeşiller koalisyon hükûmeti kurulmuştu. Başbakan Schröder iki ay sonra AB dönem başkanlığı koltuğuna oturmuştu. Almanya 1999 Ocak ayında yayınladığı AB Başkanlık öncelikleri raporunda Türkiyenin AB bakımından konumunu Rusya ve Ukrayna ile beraber aynı paragrafta değerlendirmişti. Bu gelişme Ankarada hayal kırıklığı yaratmıştı. Terörist başının Şubat 1999da yakalanıp Ankaraya getirilmesi Almanyadaki PKK unsurlarının şiddet hareketlerine yol açmıştı. Bu gelişmelerden sonra Alman hükûmeti Kölnde 1999 Haziran başında toplanacak olan AB Zirvesinde Türkiyenin AB katılım adaylığı statüsünü gündeme getirme kararı almıştı. Bununla beraber, Zirvede İsveç ve Yunanistan Türkiyenin adaylığına karşı çıkmış ve sonuç alınamamıştı. Türkiyenin adaylığı konusu 1999 Aralık AB Zirvesine taşınmıştı. Bu Zirvede Almanya ağırlığını koyarak Türkiyeye AB katılım adaylığı statüsü verilmesinde başroldeki aktör olmuştu. Bununla beraber, AB, adaylık statüsü karşılığında Türkiyeye, o dönemde yeni başlamış olan Kıbrıs müzakerelerinde ortaya çözüm çıkmamış olsa dahi, Kıbrısın kendi AB tam üyelik müzakerelerinin tamamlanması halinde ABne tam üye olarak katılmasını peşinen kabul ettirmişti. AB, bundan sonra Türkiyenin AB üyelik süreci ile Kıbrıs sorununun çözümüne Türkiyenin yapacağı katkılar arasında bağ kurmaya başlamıştır.

Türkiyenin Kasım 2002 – Nisan 2004 döneminde Annan Plânı üzerindeki Kıbrıs müzakere sürecinde sorununun çözümü yönünde gözle görülür çok etkin ve etkili rol oynamış olmasına rağmen, bugüne kadar AB kapısı Türkiyeye aralanmış bile değildir. Türkiyenin üyelik yoluna döşenmiş olan engeller kaldırılmamıştır. Ayrıca, özellikle son 10 yıllık dönemde Türkiye – AB ilişkilerinde meydana gelen gelişmelerin genel tablosu ile dünyanın genel olarak içinde bulunduğu şartlar, ortaya çıkan ve Avrupaya da sirayet edip etkisini göstermiş olan nefrete, düşmanlığa, ayırımcılığa ve şiddete dayalı cereyanlar, Türkiyenin tam üyeliği konusunda ABnin giderek katılaşmasına sebep olmuştur. AB topu Türkiyede de

artık eskisi gibi zıplamaz olmuştur. Yakın geçmişe kadar Türkiyede siyasî iktidarların, önemli iş çevrelerinin, basının belirli bölümünün, liberal entelektüellerin de çeşitli algı operasyonlarıyla inandırılmış oldukları Kıbrıs sorunu Türkiyenin AB sürecinde önünde duran başlıca ve hattâ tek engeldir iddiası, kullanılabilirliğini kaybetmiş bulunmaktadır. Türkiyenin AB üyeliğinin önündeki gerçek engeller gözle görülür, elle tutulur hale gelmiştir.

Bu düşüncelerle, önümüzdeki yakın dönemde Türkiye Adada etkin ve fiilî garanti hak ve yetkilerinden vazgeçse dahi AB tam üyeliğimizin gerçekleşme ihtimalini, en iyimser ifadeyle, yüksek görmemekteyim.

BMnin Muhtemel Tutumu

Kıbrıs Konferansında, BMnin taraflardan birinin köşeye sıkıştırılıp masadan kalkmasına sebep olunacak bir durum yaratmaktan kaçınacağını tahmin ederim.

Özellikle sorumluluğun Rum tarafına yükleneceği bir durumda Konferansın kesilmesini istemedikleri de bellidir.

Türk Tarafının Süreçten Çekilmesi İstenir Mi?

Türk tarafının oynanmakta olan oyunların bilinci içinde, müzakere sürecinden çekilmesinin de, aslında BM, ABD, İngiltere, AB ve Rum Yunan Ortaklığı için istenmeyen sonuç olması gerektiği düşüncesindeyim.

Türk tarafının masadan kalkması hernekadar ilk başta Rum Yunan tarafını memnun edecekse de, böylece elde etmeyi bekledikleri kozlar uzun süre işlerine yaramayacaktır. Çünkü, yukarıda işaret ettiğim uzun vadeli mücadele stratejilerinde oyalayıcı taktiklerle müzakere yöntemini kullanma imkânını kaybetmiş olacakladır.

Aynı şekilde, BM, ABD, İngiltere ve AB de, Türkiyenin dünyaya meydan okuyan bir davranışla masadan kalkmayı göze aldığı bir durumda, bundan böyle, Kıbrıs konusunda Türkiyeyi müzakereler yoluyla barışçı çözüme razı edebilecek diplomatik manivelalardan mahrum kalmış olacaklardır. Genel olarak dünyanın, özel olarak bölgemizin içinde bulunduğu karışık ve istikrasız bir dönemde diplomasi dışında zorlayıcı tedbirlerle Türkiyeyi kaybetmeyi bazı zafiyetlerimize rağmen - kimsenin göze alamayacağını da değerlendiriyorum.

Türk tarafının masadan kalkma gibi kesin bir davranış ortaya koyması karşısında, AB de Türkiyenin AB üyeliği ile Kıbrıs konusunda bağ kurarak bugüne kadar işi zamana yaymak için sürdürdüğü oyunları oynama imkânını yitirecektir.

Bu mülâhazalarla, BMnin ve Kıbrıs konusuna aktif ilgi gösteren güçlerin Kıbrıs Konferansının ikinci sahsında da anlaşma ortaya çıkmadığı takdirde, tarafları suçlamadan süreci Rum kesimindeki başkanlık seçiminin sonrasına ertelemeyi tercih etmesini beklerim.

Çözümün Türk Tarafı İçin Önemli Unsurları

Ocak ayındaki Cenevre Kıbrıs Konferansından sonraki dönemde Türkiyede ve KKTCde devlet adamları Kıbrıs sorununun siyasî çözümü için temel nitelikteki unsurlar hakkında kararlı demeçler vermişlerdir. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlunun ABDde çıkan 19 Mart 2017 tarihli Washington Times gazetesinde Türkiyenin Kıbrıs Vizyonu (Turkeys vision for Cyprus) başlıklı makalesi yayınlanmıştır.

Çözümün Türk tarafı için önem arzeden ana unsurları olarak şunlar zikredilebilir:

Federal bir çözüm için vazgeçilmez olan siyasî eşitlik; başkanlığın iki federe birim tarafından dönüşümlü olarak deruhte edilmesi; başkan ve yardımcısına veto yetkisi verilmesi; BM parametrelerine göre federal çözüm 1960 Kıbrıs Cumhuriyetinin üzerine bina edileceği cihetle iki tarafın 1960 Antlaşmaları çerçevesinde devletin ortak kurucuları (co-founders) olduklarının teyidi; egemenliğin iki toplumdan kaynaklandığının (sovereignty emanates equally from the Greek Cypriot and Turkish Cypriot communities) açıkça belirtilmesi; mülkiyet konusunun şimdiki mülk sahiplerinin hak ve hukukunun öncelikle gözetilerek halledilmesi; toprak ayarlamalarının iki kesimli siyasî coğrafyaya uygun yapılması; antlaşmanın hükümlerinin ABnin birinci hukuku haline getirilmesi; çözümün parametrelerinin devamlılığının temin edilmesi; Türkiyenin 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmalarından kaynaklanan etkin ve fiilî garanti hak ve yetkilerinin devam ettirilmesi; AB üyesi devletlerin Kıbrısta sahip olduğu statünün Türkiyeye de verilmesi (4 hürriyetler).

Bu unsurların bazıları üzerinde henüz mutabakat hasıl olmamış; bir kısmı da henüz ele alınmamıştır. Bununla beraber, Türkiyenin 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmalarından kaynaklanan etkin ve fiilî garanti hak ve yetkilerinin aynen devam ettirilmesinin hayatî önem taşıdığını vurgulamaya gerek yoktur.

Türkiyenin etkin ve fiilî garantisi olmazsa olmaz unsurdur

Türkiyenin şimdiki etkin ve fiilî garanti hak ve yetkilerini sulandıran veya ortadan kaldıran bir çözüm şekli, Kıbrıs Türk tarafının istediği diğer bütün unsurları ve hattâ kâğıt üzerinde daha fazlasını ihtiva ediyor olsa bile, KKTC ve Türkiye tarafından reddedilmelidir. Çünkü Türkiyenin 1960da Kıbrıs ile ilgili olarak elde etmiş olduğu hak ve yetkileri devam ettirmeyen bir antlaşmanın hükümleri sonunda sıfırla çarpılmaya mahkûm bulunacaktır.

Türkiye bölgesinde etkin ve etkili bir aktör olduğunu gösterme gayretindedir. Katarla yapılan anlaşma ve TSKnın belirli unsurlarının orada kurulan üsse intikali bu gayretin bir tezahürüdür.

Katarda üs kurmakta hem Türkiyenin hem bölgenin çıkarları açısından fayda gören Türkiyenin, güney sahillerimizin yakınındaki Kıbrısta 1960da elde ettiği hak ve yetkileri kaybetmesinin ortaya koyacağı derin ve hazin çelişkiyi kamuoyumuza izah etmesi

mümkün olabilir mi?

Sıfır asker, sıfır garanti olmaz sözü sakıncalıdır

Akıncının dile getirdiği, Sıfır asker, sıfır garanti söylemi başlangıç noktası olamaz şeklindeki sözü sakıncalıdır. Çünkü bu, karşı tarafa Türk tarafının, 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmalarının sıfırın üzerinde sayı ve düzenlemeler yapmak için müzakere ve tadil edilmesine KKTCnin ve Türkiyenin razı olduğu mesajını vermektedir.

İngiltere Üslerinden Vazgeçer mi?

1960 Kıbrıs Antlaşmalar sisteminin ayrılmaz bir parçası da doğrudan İngilterenin Adadaki iki egemen üssü ile ilgili olan Tesis Antlaşmasıdır (Treaty of Establishment). İngiltere bu Antlaşmanın gündeme gelmesini ister mi? Bu Antlaşmayı da gözden geçirelim diyen olsa İngilterenin tepkisi ne olur?

1878de İngiltere, Osmanlı Devletinin kandırarak, Padişah II. Abdülhamide verdikleri yazılı ve sözlü teminatları tutmayarak emrivaki ile Kıbrısı Osmanlı Devletinden adeta gasp etmişlerdir. Bunu yaparken Osmanlı Devletinin iyi niyetle ve güven duygusuyla kendilerinden talep ettiği yardım ve desteği kurnazlıkla istismar etmişlerdir. Şimdi İngiltere, sanki büyük bir fedakârlık ve anlamlı bir jest yapıyormuş gibi, Kıbrıs sorununun çözümüne katkı olsun düşüncesiyle Adadaki üslerdeki egemen topraklarının bir bölümünü çözüm çerçevesinde taraflara vereceğini söylemektedir. Katkı yapmak istiyorsa İngiltere Adadaki üslerinden çekildiğini açıklayabilir mi?

KKTC Müzakere Süreci Prangasından Kurtarılmalıdır

Konferansta Rum Yunan ortaklığının bilinen vermeden alma taktiklerini devam ettirmesi; BMGSnin de diğer aktörlerden aldığı destekle güvenlik ve garantiler konusunda Türkiyeyi sıkıştıran senaryolar uygulamaya tevessül etmesi halinde, Türkiyenin ve KKTCnin ille de çözüm demeden, üçüncü çevreler ne der? kaygısına kapılmadan; reddeden taraf biz olursak Türkiyenin AB üyelik süreci baltalanır gibi düşüncelere kapılmadan, gerekiyorsa masadan kalkmasını bilmesini temenni ediyorum. Böylece KKTCni müzakere süreci prangasından kurtarmalarının en akılcı ve gerçekçi hareket tarzı olacağını düşünüyorum.

Son Durak Sözü Gerçekleşmelidir

Bu hareket tarzı KKTC Başbakanı Özgürgünün Cenevre son olmalıdır ve Cumhurbaşkanı Akıncının Cenevre hakkındaki son durak sözlerine anlam ve somut bir muhteva kazandırmış ve Türk tarafının beyanlarındaki inandırıcılığı güçlendirmiş olacaktır.

O zaman ortaya çıkan bu yeni durumun, uluslararası toplumu Kıbrıs sorunu hakkında

gerçekçi bir değerlendirme yapmaya ve Adada egemen iki devletin varlığı olgusundan hareketle bir çözüm sağlanması için çalışmaya sevkedeceğini düşünüyorum.

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: ULUÇEVİK, Tugay. 2026. "KIBRIS MÜZAKERE 'PRANGASI'." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2017 / 31. Temmuz 04. Erişim Ekim 30, 2026. https://avim.org.tr/public/Blog/KIBRIS-MUZAKERE-PRANGASI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır